

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536), m. m.; given Stockholms slott den 6 april 1951.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536); samt

2) lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

De i propositionen framlagda lagförslagen syfta till att reglera ställningen i krig för personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst. Ehuru denna personal är anknuten till en organisation av civil karaktär, avses att den skall kunna vid vissa tillfällen tagas i anspråk för försvarsåtgärder av militär natur. I detta syfte föreslås att i 1 § civilförsvarslagen införas ett stadgande av innehåll, att Konungen äger bestämma att personal tillhörande viss tjänstegren skall, då riket är i krig, vara skyldig att i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter utöva sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilar krigsmakten. Den föreslagna ändringen av 27 kap. 14 § strafflagen innebär, att den som tillhör sådan tjänstegren under krig i straffrättsligt hänseende jämställs med krigsman.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarlagen den 15 juli 1944 (nr 536).**

Härigenom förordnas, att 1 § civilförsvarlagen den 15 juli 1944 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Gällande lydelse:)**(Föreslagen lydelse:)***1 §.****Civilförsvaret har — — — stående verksamhet.****För olika — — — särskilda tjänstegrenar.**

Konungen äger förordna, att personal tillhörande viss tjänstegren skall, då riket är i krig, vara skyldig att, i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter, utöva jämväl sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilar krigsmakten. Sådan personal tillhör under krig krigsmakten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 27 kap. 14 § strafflagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

27 KAP.

14 §.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall såsom krigsman anses, förutom den som på grund av 26 kap. 21 § eller med stöd därav givna bestämmelser är krigsman, jämväl envar annan som är tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, i den mån ej Konungen annorlunda förordnar. Vad som sägs om krigsman skall, då riket är i krig, äga motsvarande tillämpning å polisman vilken, utan att vara tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, är skyldig att delta i rikets försvar *ävensom* å den som har att fullgöra för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet och därvid enligt Konungens förordnande tillhör krigsmakten.

Under beredskapstillstånd och då riket är i krig skall såsom krigsman anses, förutom den som på grund av 26 kap. 21 § eller med stöd därav givna bestämmelser är krigsman, jämväl envar annan som är tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, i den mån ej Konungen annorlunda förordnar. Vad som sägs om krigsman skall, då riket är i krig, äga motsvarande tillämpning å polisman vilken, utan att vara tjänstgörings-skyldig vid krigsmakten, är skyldig att delta i rikets försvar, å den som har att fullgöra för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet och därvid enligt Konungens förordnande tillhör krigsmakten *ävensom å den som tillhör sådan tjänstegren inom civilförsvaret, vars personal jämlikt Konungens förordnande är skyldig att utöva verksamhet som åvilar krigsmakten.*

Den som — — — — — såsom krigsman.

Beträffande krigsfånge — — — folkrättsliga grundsatser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1951.

¹ Se SFS 1948: 448.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NYGREN.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena, chefen för inrikesdepartementet samt t. f. chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ställningen i krig för personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst* samt anför därvid följande.

Organisationen av civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst.

De grundläggande bestämmelserna angående civilförsvaret äro upptagna i *civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)* och *civilförsvarskungörelsen den 14 september 1944 (nr 646)*. Civilförsvaret har enligt 1 § civilförsvarslagen till uppgift att i de hänseenden Konungen bestämmer utöva sådan verksamhet för rikets försvar som icke åvilar krigsmakten ävensom annan i samband därmed stående verksamhet. För olika slag av civilförsvarets verksamhet skola finnas särskilda tjänstegrenar.

För att civilförsvarets personalbehov skall tillgodoses stadgas i 11 § civilförsvarslagen en allmän tjänsteplikt innefattande skyldighet att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva (civilförsvarsplikt) för envar i riket bosatt svensk medborgare fr. o. m. det kalenderår, varunder han fyller 16 år, t. o. m. det kalenderår, varunder han fyller 65 år. Civilförsvarsplikten innebär enligt 12 § skyldighet icke endast att under tid då beredskapstillstånd råder inom civilförsvaret fullgöra tjänst, som är nödig med hänsyn till pågående eller befarad fientlig verksamhet samt till behovet av utbildning och övning i civilförsvartstjänst, utan även att under annan tid — sålunda även under fredsförhållanden — i viss utsträckning deltaga i utbildning och övning.

På civilförsvaret ankommer bl. a. att tillgodose det vid krig eller krigsfara stegrade behovet av personal för ordningshållning och bevakning. Före en år 1948 beslutad omorganisation av civilförsvaret ingick däremot bevakningstjänst endast till en mindre del i dess uppgifter. Denna ankom i stället huvudsakligen på den s. k. landstormspolisen, som ingick i krigs-

makten. För tjänstgöring vid landstormspolisen uttogos och utbildades värnpliktiga av de äldre årsklasserna samt frivilliga. Landstormspolismannen stod i och för polistjänsten under polisbefäl och åtnjöt polismans skydd och befogenhet. Emellertid ansågs landstormspolisorganisationen ej ha fungerat fullt tillfredsställande. 1945 års civilförvarsutredning (SOU 1947: 10) ansåg att en organisation med dubbel lydndsställning i sig bure fröet till friktioner som i sin tur måste menligt inverka på organisationens effektivitet. Landstormspolisorganisationen syntes därjämte vara alltför komplicerad och brista i smidighet på grund av sin mellanställning i förhållande till militär- och polismyndigheterna. Organisationen borde göras antingen i alla avseenden militär eller i alla avseenden civil. Då de skäl som från militär sida på sin tid framförts för ett avförande från det militära kompetensområdet av bevakningsuppgifter, som väsentligen hade polisiär innebörd, och vilka skäl föranlett tillskapandet av landstormspolisorganisationen alltjämt syntes kvarstå, föreslog utredningen att de bevakningsuppgifter som skulle bestridas med landstormspolis måtte övertagas av civilförsvaret. Detta förslag biträdades av Kungl. Maj:t i den proposition rörande civilförsvarets framtida organisation som förelades och godkändes av 1948 års riksdag (prop. 1948: 81). Bland de särskilda tjänstegrenarna inom civilförsvaret, vilka finnas uppräknade i 3 § civilförsvarskungörelsen, ingår sålunda nu, efter 1948 års beslut, även ordnings- och bevakningstjänst.

Vad först angår ordningstjänsten tillkommer det under civilförvarsberedskap civilförsvaret att ansvara för ordningen i allmänna skyddsrum och andra civilförsvarets anstalter samt att eljest handha ordningsuppgifter som ha samband med civilförsvarets verksamhet i övrigt (2 § 1 mom. civilförsvarskungörelsen). Dessa uppgifter äro till väsentlig del av samma natur som de vilka eljest tillkomma polisväsendet. Någon klar gränsdragning mellan vad som ingår i polisväsendets uppgifter och vad som ankommer på civilförsvaret har ej skett. Närmare anvisningar härom äro dock för närvarande under utarbetande inom civilförvarsstyrelsen.

Bevakningstjänsten har till ändamål att bereda skydd mot spioneri och sabotage, vilket utgör en av civilförsvarets uppgifter (1 § a) civilförsvarskungörelsen). Omfattningen av den bevakning av anläggningar och byggnader som ankommer på det allmänna civilförsvaret bestämmes av överbefälhavaren (2 § 2 mom. civilförsvarskungörelsen). De för försvaret och folkförsörjningen särskilt betydelsefulla anläggningar m. m. vilka skola erhålla markbevakning upptagas i en särskild av överbefälhavaren fastställd markbevakningsförteckning. Bevakningsuppgifterna fördelas mellan militära förband och civilförsvaret enligt särskilda regler. Vid andra bevakningsföremål än dem som upptagas i markbevakningsförteckningen kan tillfällig bevakning anordnas. Bevakning förekommer även vid s. k. särskilt civilförsvär, främst verkkydd (jfr 57 § civilförsvarslagen).

Rekryteringen av ordnings- och bevakningstjänstens personal sker dels bland polismän, dels bland värnpliktiga som anvisas av militära myndigheter och dels bland övriga civilförsvarspliktiga. Polismännen äro huvudsak-

ligen hänförda till ordningstjänsten. De skola dock tjänstgöra vid polisväsendet i den mån de ej tagas i anspråk av civilförsvaret och även under tjänstgöring i civilförsvaret bibehålla de särskilda åligganden som de ha i egenskap av polismän. De värnpliktiga, vilka erhålla uppskov med inställelse till värnpliktstjänstgöring och tagas i anspråk såsom civilförsvarspliktiga, äro alla hänförda till bevakningstjänsten — där de dock utgöra mindre än hälften — och de övriga civilförsvarspliktiga till tjänstegrenens båda delar.

Ehuru avsikten är att personal skall uttagas särskilt för ordningstjänst och särskilt för bevakningstjänst, torde det i många fall bli nödvändigt att använda ordningshållningspersonal för tillfälliga bevakningsuppgifter och omvänt. De båda delarna av tjänstegrenen ordnings- och bevakningstjänst äro sålunda ej strängt åtskilda.

I detta sammanhang må även påpekas den nära samordning som i övrigt avses skola upprätthållas mellan civilförsvaret och polisväsendet. Enligt 12 § civilförsvarskungörelsen äger civilförsvarschef, även om han icke tillika är polischef, under civilförsvarsberedskap förordna att polismän inom civilförsvarsområdet skola avdelas för att fullgöra med civilförsvaret sammanhängande uppgift. Med hänsyn till denna möjlighet äger civilförsvarschef under högsta civilförsvarsberedskap meddela föreskrift beträffande den beredskap som skall upprätthållas inom polisväsendet.

All personal inom ordnings- och bevakningstjänsten åtnjuter under civilförsvarsberedskap polismans skydd och befogenhet (87 a § civilförsvarskungörelsen).

Ställningen i krig för civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal enligt nuvarande ordning.

Frågan hur civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal skall förhålla sig gentemot fientlig krigsmakt är ej reglerad i gällande författningar utom såvitt angår den del av personalen som tillhör polisväsendet. Beträffande polisväsendets befattningshavare finnas bestämmelser i *lagen den 17 december 1943 (nr 881) om polisens ställning i krig* (prop. 1943: 347, första lagutskottets utl. 1943: 52). Det har ansetts självfallet att under krig polisen måste kunna utnyttjas så effektivt som möjligt, även om den härigenom komme att erhålla uppgifter som icke äro av rent polisiär natur. 1943 års lag har tillkommit bl. a. för att undanröja den tvekan som kunde råda, vilka medel polisen finge använda mot uniformerade fiender. Enligt 1 § i lagen är envar befattningshavare vid polisväsendet (polisman) skyldig att under krig delta i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver. Polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall delta i rikets försvar, tillhör enligt 2 § under krig krigsmakten. Vad sålunda föreskrivits skall, enligt 4 § i lagen, såvitt Konungen därom förordnar, under krig äga motsvarande tillämpning med avseende å den som enligt 18 § lagen om polisväsendet i riket förordnats att utöva för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet. Den sistnämnda föreskriften har motiverats med att, i den mån bevakningen har avseende å viktiga anläggningar, t. ex.

hamnar, kraftverk eller fabriker, vakten i fråga i själva verket har att under krig fullgöra försvarsuppgifter av militär natur (prop. 1943: 347 s. 12).

Bestämmelserna i 1943 års lag kompletteras av stadgandena i 26 kap. 21 § och 27 kap. 14 § strafflagen om innebörden i straffrättsligt hänseende av begreppet krigsman. I det senare lagrummet stadgas bl. a. att vad som sägs om krigsman skall, då riket är i krig, äga motsvarande tillämpning å polisman vilken, utan att vara tjänstgöringsskyldig vid krigsmakten, är skyldig att deltaga i rikets försvar ävensom å den som har att fullgöra för bevakning av viss egendom erforderlig polisverksamhet och därvid enligt Konungens förordnande tillhör krigsmakten.

Tillämpningsföreskrifter till 1943 års lag om polisens ställning i krig ha upptagits i en av Kungl. Maj:t den 3 mars 1944 (nr 82) utfärdad kungörelse. Där stadgas, att envar polisman är skyldig att i enlighet med vad i kungörelsen sägs deltaga i rikets försvar. Länsstyrelsen äger dock på ansökan meddela polisman, vilken på grund av sjukdom eller svag hälsa måste anses oförmögen att deltaga i stridshandling, befrielse från den sålunda stadgade skyldigheten (1 §). Bland bestämmelserna i kungörelsen må vidare nämnas att det åligger envar uniformerad polisman att — såväl av egen drift som efter överordnad polismans order — bekämpa och tillfångataga enstaka fientliga soldater och fientliga mindre avdelningar (3 §). Polisman kan även i vissa fall ställas under militärt befäl för utövande av stridshandlingar (4 §). Polisman som deltagar i stridshandling är skyldig att iakttaga krigets lagar och bruk (5 §). I kungörelsen har tillika meddelats förordnande om tillämpning av 2 § i 1943 års lag å sådan personal, som enligt 18 § lagen om polisväsendet i riket förordnats att bevaka för försvaret eller folkförsörjningen betydelsefulla anläggningar, såsom kommunikationsanläggningar, hamnar, kraftverk, industrier och förråd (11 § i kungörelsen).

Beträffande ställningen i förhållande till fientlig krigsmakt för den i civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst ingående personal som ej tillhör polisväsendet finnas som förut anmärkts ej några författningsbestämmelser. Viss belysning av frågan kan erhållas i ett antal internationella överenskommelser rörande den folkrättsliga ställningen för en stats väpnade förband och vissa andra grupper av medborgare. Bland dessa internationella överenskommelser märkes särskilt konventionen den 18 oktober 1907 om lantkrigets lagar och bruk (fjärde Haagkonventionen) med det därvid fogade »Reglementet rörande lagar och bruk i lantkriget» (lantkrigsreglementet). Denna konvention har ratificerats av Sverige i förhållande till ett stort antal nationer. Av lantkrigsreglementet äro i detta sammanhang art. 1—3 av betydelse. Dessa artiklar ha följande lydelse:

Art. 1. Krigets lagar, rättigheter och skyldigheter ha tillämpning icke blott å hären, men även å milistrupper och avdelningar av frivilliga under förutsättning att dessa trupper och avdelningar uppfylla följande villkor:

- 1) att de stå under befäl av en person, som är ansvarig för sina underordnade;
- 2) att de bära ett bestämt och på avstånd igenkännligt utmärkande tecken;

3) att de bära sina vapen öppet; samt

4) att de vid sina operationer iakttaga krigets lagar och bruk.

I de länder, där milistrupper och avdelningar av frivilliga utgöra armén eller del därav, inbegripas de under benämningen armé.

Art. 2. Befolkningen i ett icke besatt område, vilken vid fiendens annalkande självmant griper till vapen för att bekämpa de inryckande trupperna men icke hunnit organisera sig i enlighet med bestämmelserna i art. 1, skall betraktas som krigförande, om den bär sina vapen öppet samt iakttagit krigets lagar och bruk.

Art. 3. De krigförande parternas stridskrafter kunna utgöras av stridande och icke stridande. Såväl de förra som de senare ha, om de tillfångatagas av fienden, rätt till behandling som krigsfångar.

De nu nämnda principerna ha jämväl lagts till grund för bestämmandet av de kategorier å vilka konventionen i Genève den 27 juli 1929 angående krigsfångars behandling är tillämplig.

Vid en diplomatkonferens i Genève i augusti 1949 ha framlagts förslag till vissa konventioner, bl. a. en konvention angående behandlingen av krigsfångar. I denna ännu icke av Sverige ratificerade konvention föreskrives i art. 4 A) följande:

Krigsfångar i denna konventions mening äro personer, vilka tillhöra en av följande kategorier och som fallit i fiendens våld:

1) medlemmar av parts i konflikten stridskrafter ävensom medlemmar av milistrupper och frivilligkårer, vilka ingå i stridskrafterna;

2) medlemmar av andra milistrupper och frivilligkårer, inbegripet medlemmar av en organiserad motståndsrörelse, vilka lyda under part i konflikten och vilka äro verksamma utanför eller inom eget territorium, även om detta territorium är ockuperat, under förutsättning att milistrupperna eller frivilligkårerna, inbegripet den organiserade motståndsrörelsen, uppfylla följande villkor:

a) att de stå under befäl av person, som är ansvarig för sina underordnade;

b) att de bära ett bestämt och på avstånd igenkännbart utmärkande tecken;

c) att de bära sina vapen öppet;

d) att de i sin verksamhet iakttaga krigets lagar och bruk;

3) medlemmar av regelrätta militära förband, vilka förklara sig lyda under en regering eller en myndighet, som icke erkännes av den makt, i vars våld de fallit;

4) personer, som åtfölja stridskrafterna utan att direkt tillhöra dem, såsom civila medlemmar av besättningen på militärt luftfartyg, krigskorrespondenter, leverantörer, medlemmar av arbetsenheter eller personal, som sörjer för militärernas välbefinnande, under förutsättning att de erhållit bemyndigande av de stridskrafter, som de åtfölja, vilka för detta ändamål skola förse dem med identitetskort i överensstämmelse med visst formulär;

5) medlemmar av besättningen, inbegripet befälhavare, lotsar och elever, på handelsfartyg samt av besättningen på civila luftfartyg, tillhörande part i konflikten, vilka icke jämlikt andra bestämmelser i den internationella rätten åtnjuta gynnsammare behandling;

6) befolkningen i ett icke besatt område, som vid fiendens annalkande självmant griper till vapen för att göra motstånd mot de inryckande trupperna utan att ha haft tid att bilda regelrätta militära förband, under förutsättning att den bär sina vapen öppet och iakttagit krigets lagar och bruk.

Till ytterligare belysning av frågan om civilförsvarspersonalens ställning i krig skall här något beröras förhållandena i vissa andra europeiska länder.

I Belgien saknas en enhetlig organisation för fullgörande av de skiftande uppgifter som tillkomma det svenska civilförsvaret. »La Sécurité Civile» är en under inrikesministeriet sorterande organisation, ställd under befäl av generalfältläkaren, med huvudsaklig uppgift att vidtaga åtgärder till befolkningens skydd vid luftangrepp och vid atomkrigföring eller bakteriologisk krigföring. Ordningshållningsuppgifter tilldelas detta organ blott i fall av panik och plundringsförsök i samband med fientlig förstörelse. I folkrättsligt hänseende anses organisationen fristående från krigsmakten, och den anses kunna fortsätta sin verksamhet så länge fientligheter förekomma. Den torde likna organisationen »Protection Aérienne Passive», vilken under andra världskriget fullföljde sin verksamhet även under den tyska ockupationen.

I Schweiz torde med begreppet civilförsvaret förstås alla åtgärder till landets försvar i vidaste bemärkelse, som gå utöver de egentliga militära uppgifterna, varvid i första hand avses skydd åt civilbefolkningen. Det schweiziska civilförsvaret har icke tilldelats uppgifter av militär eller kvasimilitär natur.

Det brittiska civilförsvaret har erhållit uppgifter liknande dem som tilldelats det belgiska civilförsvaret. Ordningshållnings- och bevakningsuppgifter omhänderhades under andra världskriget av den reguljära polisen, förstärkt med reservpolis och det s. k. Home Guard, vilken senare organisation dock numera upplöstes. Home Guards uppgifter torde ungefär ha motsvarat det svenska hemvärnets. Aktiva försvarsuppgifter omhänderhades av militära förband jämte Home Guard. I samband med diskussionerna rörande en förestående omorganisation av det brittiska civilförsvaret ha framhållits nackdelarna av att civilförsvarpolisen icke kunde uttagas till bevaknings- och försvarsuppgifter. Det torde emellertid ej vara avsett att frångå det nuvarande systemet.

Framställning av civilförsvarsstyrelsen.

I skrivelse till Konungen den 31 juli 1948 upptog *civilförsvarsstyrelsen* frågan om ställningen i krig för personalen inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst. I skrivelsen framhölls att det vore avsikten att denna personal skulle samarbeta med och i vissa hänseenden mycket nära anknyta till polis och militär. Frånvaron av bestämmelser rörande de befogenheter civilförsvarets personal i folkrättsligt hänseende ägde, när reguljära fientliga förband uppträdde, hade med hänsyn till det nämnda sambandet mellan ordningshållnings- och bevakningspersonalen å ena samt polis och militär å andra sidan redan före landstormspolisens inlemmande i civilförsvaret föranlett viss osäkerhet angående civilförsvarspersonalens befogenheter. Efter omorganisationen vore osäkerheten ännu större. Enligt styrelsens mening borde frågan lösas genom uttryckliga bestämmelser. Två huvudalternativ syntes härvid komma i fråga, nämligen att antingen likställa all personal

som hade polisiära uppgifter inom civilförsvaret med polisen (alt. 1) eller att utan inskränkning föreskriva att personalen icke hade rätt att ingripa mot uniformerade fientliga soldater och förband (alt. 2). Även några andra lösningar vore tänkbara, nämligen att likställa allenast bevakningspersonalen med polisen (alt. 3) samt slutligen att i detta avseende inskränka sig till den militärt utrustade och beväpnade landstormspolisen (motsvarande) (alt. 4). Rörande de skilda alternativen anförde styrelsen närmare följande.

Alt. 1 och 2. Styrelsen underströk att civilförsvarets verksamhet för ordningshållning och bevakning i grunden vore en polisuppgift. Personalen kunde därför med fog betraktas såsom ett slags reservpolis för krigs- och beredskapsförhållanden, ehuru den organisatoriskt vore knuten till civilförsvaret. Även polispersonal inginge i tjänstegrenen. Det kunde med säkerhet förutsättas att stark sammanblandning av de skilda personalkategorierna komme att ske under ett krig. Styrelsen erinrade om att det i samband med omorganisationen år 1948 ifrågasatts att personalen direkt skulle knytas till polisen, ehuru denna tanke av vissa skäl avvisats (se prop. 1948: 81 s. 75—76). Därjämte erinrade styrelsen om de synpunkter som legat till grund för 1943 års lag om polisens ställning i krig och uttalade att dessa synpunkter med hänsyn till sambandet mellan polisen och civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst i stort sett syntes kunna göras gällande även beträffande personalen i nämnda tjänstegren.

Styrelsen anförde vidare i fråga om de båda alternativen:

Mot alt. 1 kan möjligen invändas att civilförsvaret i sin helhet löper risk att framstå såsom en halvmilitär organisation. Detta skulle kunna medföra, att en mindre nogräknad fiende vid invasion toge exempelvis brandtjänstens och den tekniska tjänstens personal till fånga och bortförde den från orten. Enligt styrelsens mening bör sådan följdverkan kunna undvikas genom att befogenheterna och åliggandena att ingripa mot uniformerade fiender uttryckligen knytas till vederbörandes polisiära verksamhet, vilken enligt gällande ordning är avsedd att markeras genom polisemblem.

Måhända kan såsom skäl mot att giva all personal inom tjänstegrenen de vidsträcktare befogenheterna jämväl anföras, att en stor del av personalen enligt gällande planer icke skall utrustas med skjutvapen. Detta gäller framför allt allmänna civilförsvarets ordningshållningspersonal, fränsett befälet. Det torde nämligen kunna anses tämligen likgiltigt, om personalen har rätt att ingripa mot uniformerade fiender eller icke, därest den saknar effektiva vapen. Frågan om beväpningen sammanhänger emellertid endast med frågan om tillgången på skjutvapen samt möjligheterna att utbilda personalen i skötsel och handhavande av sådana vapen. I allmänna anvisningar till ledning för upprättande av organisationsplan för civilförvarsområde (A 1) har styrelsen angivit, att personal inom ordningshållningsgrupp där så finnes påkallat må användas jämväl för bevakning. I samma anvisningar finnes angivet att bevakningspersonal skall utrustas med gevär.

Därest alt. 2 skulle vinna tillämpning, bli personalens möjligheter att ingripa avsevärt beskurna. Motståndsviljan måste i sådant fall komma att försvagas, särskilt hos bevakningspersonalen, vars tjänstgöring är sådan, att det ofta kan vara svårt att omedelbart bedöma, huruvida motståndaren är uniformerad. Även snabbheten i ingripandena torde bli lidande.

En följd av alt. 2 med därav sammanhängande försvagning av skyddet är,

att en icke avsedd principiell skillnad kommer att uppstå mellan militär bevakning av civila anläggningar, å ena, samt landstormspolisbevakning (motsvarande) av dylika anläggningar, å andra sidan. Hittills har valet mellan landstormspolisbevakning och militär bevakning skett med utgångspunkt från tillgången på personal i orten. Därest lämpligt polisbefäl samt tillräcklig personal i övrigt funnits i närheten av ett bevakningsföremål, har bevakningen anförtrotts åt landstormspolis, i annat fall ha militära markbevakningsförband fått bevakningen om hand. Skulle alt. 2 tillämpas och landstormspolisen sålunda berövas sina befogenheter att ingripa mot uniformerade fiender, måste följden bli, att den bevakning, som enligt nu gällande planer skall ombesörjas av landstormspolis (motsvarande), i stor utsträckning får anförtros åt militära förband. En sådan utveckling skulle gå rakt emot de nuvarande strävandena att i största möjliga utsträckning avlasta de militära myndigheterna från bevakningen av civila anläggningar.

Sammanfattningsvis framhöll styrelsen att skälen för att giva hela ifrågasvarande personalkategori samma befogenheter som polisen enligt styrelsens mening väsentligt övervägde skälen mot en sådan anordning.

Alt. 3 och 4. Styrelsen påpekade beträffande dessa båda alternativ att allmänna civilförsvarets bevakningspersonal avsåges skola vara beväpnad. Detsamma gällde den del av företagens egen i verkskydden ingående bevakningspersonal, som kunde anförtros skjutvapen. Valdes alt. 3 skulle sålunda huvuddelen av den personal, som hade större faktiska möjligheter att ingripa mot fientliga soldater, få den önskade ställningen i folkrättsligt hänseende. För alt. 4 talade den omständigheten, att landstormspolisen (motsvarande) vore den enda personalkategori, som vore avsedd att bära militär uniform. Denna omständighet behövde dock icke i och för sig anses avgörande, enär även övrig bevakningspersonal vore avsedd att bära tydligt kännemärke. Med hänsyn därtill och till den större effektiviteten hos alt. 3 ansågo styrelsen att detta alternativ vore att föredraga framför alt. 4. Alt. 3 måste dock betraktas såsom mindre tillfredsställande än alt. 1, icke minst med hänsyn till att alt. 1 vore så mycket lättfattligare för en fiende.

Styrelsen hemställde i sin framställning, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta därom, att all personal inom civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst gäves sådan ställning, att den kunde ingripa mot uniformerade fiender, eller att sådan ställning i vart fall bereddes civilförsvarets bevakningspersonal.

Över civilförsvarsstyrelsens ifrågasvarande framställning avgåvos efter remiss yttranden av vissa myndigheter och sammanslutningar. I yttrandena framkommo inga väsentliga erinringar mot framställningen, och flertalet remissinstanser anslöto sig till det av civilförsvarsstyrelsen förordade alt. 1. Det underströks dock på flera håll att en nödvändig förutsättning för genomförande av detta alternativ vore att ordnings- och bevakningspersonalen erhöles kännemärken som tydligt skilde den från annan civilförsvarspersonal.

Justitiedepartementets promemoria.

På grundval av civilförvarsstyrelsens framställning och de däröver avgivna yttrandena har sedermera inom justitiedepartementet upprättats en promemoria med förslag till bestämmelser angående ställningen i krig för personal tillhörande civilförvarets ordnings- och bevakningstjänst.

I promemorian har till en början uttalats att det torde stå klart att den ifrågavarande personalen, bortsett från den kategori därav som tillhörde poliväsendet, saknade befogenhet och skyldighet att under krig delta i militära stridshandlingar. Detta måste emellertid anses mindre tillfredsställande. Hemortsbekämpning inginge såsom ett viktigt led i den moderna krigföringen, och stridshandlingar måste därför av försvaret ofta tillgripas bakom den egentliga krigsskådeplatsen, t. ex. mot fientliga soldater som luftlandsatts för att utöva sabotage mot krigsviktiga anläggningar. Starka skäl talade för att den ifrågavarande, civilförvaret tillhörande personalen under krig finge en ställning överensstämmande med den som tillkomme poliväsendets befattningshavare, vilka under krig skulle bibehålla sina vanliga funktioner men kunna tagas i anspråk för militära stridshandlingar vid kritiska tillfällen.

Beträffande de av civilförvarsstyrelsen ifrågasatta alternativen har i promemorian uttalats den uppfattningen att man ej borde göra skillnad mellan olika grupper av civilförvarets personal för ordnings- och bevakningstjänst. Visserligen kunde det ifrågasättas huruvida ordningshållningsuppgifterna borde kombineras med skyldighet att ingripa mot uniformerade fiender. Emellertid hade ordningshållningen mycket nära samband med bevakningstjänsten, och man finge räkna med att det icke vore möjligt att hålla dem åtskilda så att alltid särskild personal avdelades för de olika uppgifterna. En enhetlig regel borde gälla för all till civilförvarets ordnings- och bevakningstjänst hörande personal.

I enlighet härmed har i promemorian föreslagits att denna personal skulle erhålla befogenhet och skyldighet att i anslutning till fullgörande av tjänstegrenen åvilande uppgifter ingripa mot fientliga soldater. Detta innebure ett avsteg från den i 1 § civilförvarslagen uttalade grundsatsen att civilförvaret hade till uppgift att utöva sådan verksamhet för rikets försvar som icke åvilade krigsmakten. En bestämmelse borde därför införas i denna paragraf av innebörd att Konungen ägde bestämma att personal tillhörande viss tjänstegren skulle, då riket vore i krig, vara skyldig att under särskilda förhållanden, i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter, utöva jämväl sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilade krigsmakten. Därjämte borde stadgas att sådan personal under krig tillhörde krigsmakten. Förordnande om tillämpning av det sagda å tjänstegrenen ordnings- och bevakningstjänst kunde meddelas i civilförvarskungörelsen.

I promemorian har därjämte upptagits frågan om den berörda tjänstegrenspersonalens ställning i straffrättsligt hänseende under krig. I detta hänseende har föreslagits, att 27 kap. 14 § strafflagen kompletterades med föreskrift om att vad som stadgades om krigsman skulle under krig äga

motsvarande tillämpning å den som tillhörde sådan tjänstegren inom civilförsvaret, vars personal jämlikt Konungens förordnande vore skyldig att under särskilda förhållanden utöva verksamhet som åvilade krigsmakten.

Genom lagändringar av denna innebörd komme, framhålls i promemorian, varje tvekan om ordnings- och bevakningspersonalens befogenhet i folkrättsligt hänseende att använda vapen mot uniformerade fiender att undanröjas. Givetvis vore personalen förpliktad att vid stridshandlingar iakttaga krigets lagar och bruk. Såsom understrukits i ett flertal av de över civilförsvarsstyrelsens framställning avgivna remissyttranden vore det av vikt att personalens i förhållande till övrig civilförsvarspersonal avvikande ställning tydligt utmärktes genom uniformering och kännetecken i övrigt. Denna fråga komme att ägnas särskild uppmärksamhet och syntes kunna få en tillfredsställande lösning. Självfallet måste även vid uttagande av personalen iakttagas att den uppfyllde de anspråk som borde ställas med avseende å kropps-konstitution m. m.

Slutligen har i promemorian understrukits att det förhållandet att ordnings- och bevakningspersonalen under krig ansåges tillhöra krigsmakten ej innebure att den lösgjordes från sitt organisatoriska samband med civilförsvaret. Dess uppgifter bleve i likhet med vad fallet vore i fråga om polisväsendets befattningshavare även under krig av övervägande civil karaktär. Det nära sambandet med polisväsendet komme till uttryck bl. a. däri att såsom chef för tjänstegrenen i regel komme att fungera polischef eller annat högre polisbefäl. I överensstämmelse med vad som gällde beträffande polisen syntes emellertid möjlighet böra beredas att vid särskilt kritiska tillfällen ställa civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal under militärt befäl. Även skyldighet att tjänstgöra utom det egna civilförsvarsområdet kunde ifrågakomma (jfr 8 § civilförsvarslagen och 20 § civilförsvarskungörelsen). Närmare bestämmelser därom liksom rörande personalens ställning i övrigt, då stridshandlingar förekomme, kunde utfärdas i administrativ ordning.

Vid promemorian funnos fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

Yttranden över promemorian.

Över promemorian med därvid fogade lagförslag ha efter remiss yttranden avgivits av hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, chefen för försvarsstaben, civilförsvarsstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs och Malmöhus län samt statspolisintendenten. Överståthållarämbetet har tillika överlämnat en av assessorn S. Widmark under tjänstgöring vid ämbetets civilförsvarsbyrå upprättad, av civilförsvarschefen i Stockholms civilförsvarsområde såsom eget yttrande åberopad promemoria. Vid det av länsstyrelsen i Kronobergs län avgivna utlåtandet ha fogats yttranden av landsfogden i länet och civilförsvarschefen i Markaryds civilförsvarsområde. Länsstyrelsen i Malmöhus län, i vars ut-

låtande landsfogden i samma län förklarar sig instämma, har bifogat yttranden av polismästaren i Malmö och civilförsvarschefen i Malmö civilförsvarsområde.

I yttrandena har genomgående uttalats anslutning till tanken att ordnings- och bevakningspersonalen måste ha befogenhet och skyldighet att under krig ingripa mot fientliga stridskrafter.

Civilförsvarsstyrelsen har i sitt yttrande understrukit nödvändigheten av att den civilförsvarspersonal, som skall ombesörja ordnings- och bevakningsuppgifter av ifrågavarande slag, erhåller en sådan folkrättslig ställning att den kan ingripa med vapen mot en uniformerad fiende. Emellertid har styrelsen förklarar sig hysa betänkligheter mot att lagstiftningen finge sådan form att personalen skulle tillhöra krigsmakten. Styrelsen har därför ifrågasatt om icke syftet med den föreslagna lagstiftningen kunde uppnås utan att civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänstpersonal hänfördes till krigsmakten. I detta sammanhang har styrelsen påpekat, att frågorna om ansvaret för upprätthållande av ordning och säkerhet under krig och ombesörjande av bevakning för närvarande vore föremål för utredning inom styrelsen. Det hade ansetts att betydande olägenheter kunde bli förknippade med att två organ -- civilförsvaret och polisväsendet -- skulle ansvara för ordning och säkerhet under krig, i all synnerhet som gränsdragningen mellan de båda organens uppgifter måste bli oklar. Vidare kunde det anses vara fördelaktigt att civilförsvaret finge karaktär av en rent humanitär organisation. Detta bleve icke fallet så länge civilförsvaret hade beväpnade och stridande personalkategorier. Om en lagstiftning för att reglera ordnings- och bevakningstjänstpersonalens folkrättsliga ställning av tekniska skäl gäves den innebörden att personalen skulle tillhöra krigsmakten, kunde allvarliga risker uppkomma för att all civilförsvarspersonal som fölle i fiendens händer finge likartad behandling. Det syntes vara av betydelse att civilförsvarets organisation vore sådan att de folkrättsliga reglerna icke kunde tagas till intäkt för åtgärder, som skulle kunna medföra menliga följder för dem i civilförsvaret som fullgjorde en utpräglad civil och humanitär verksamhet. Det finge icke inträffa att all civilförsvarspersonal som råkade i fiendens händer bleve behandlad som krigsmän och t. ex. toges till fånga. Givetvis finge det icke heller ske att personalen behandlades såsom franktirörer. Så länge civilförsvaret bibehölle sina nuvarande uppgifter på förevarande område, vore det emellertid angeläget att den folkrättsliga ställningen för civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänstpersonal bleve reglerad i överensstämmelse med vad styrelsen tidigare angivit.

Överståthållarämbetet har uttalat att förslagets genomförande komme att medföra vissa konsekvenser, som i och för sig kunde synas mindre tilltalande men som dock icke kunde tillmätas den betydelsen att de borde anses utgöra hinder för frågans lösande i enlighet med förslaget. I första hand har ämbetet därvid, i likhet med civilförsvarsstyrelsen, pekat på den föreslagna anordningen att ordnings- och bevakningstjänstens personal vid

krig skulle anses tillhöra krigsmakten, något som enligt ämbetets mening måhända skulle kunna inverka menligt på civilförsvarets verksamhet i övrigt. Ämbetet har även fäst uppmärksamheten på det förhållandet att de föreslagna bestämmelserna innebure att icke värnpliktiga personer med stöd av civilförsvarslagen skulle kunna åläggas stridsuppgifter. Även om detta icke behövde utgöra ett hinder med hänsyn till de förhållandevis begränsade uppgifter det här vore fråga om, måste dock under alla förhållanden vid personalens uttagning stor hänsyn tagas härtill. Möjligen skulle kunna övervägas en bestämmelse motsvarande 1 § i tillämpningskungörelsen till 1943 års lag om polisens ställning i krig, som öppnade möjlighet att under vissa förutsättningar medgiva befrielse från militära uppgifter. En sådan bestämmelse skulle måhända få den största betydelsen beträffande den redan inskrivna personalen.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har för sin del anfört att farhågorna för att ordnings- och bevakningspersonalen av åldersskäl eller andra anledningar icke skulle vara skickad att fullgöra rent militära försvarsuppgifter ej borde överdrivas. Denna personal uttoges ur i stort sett samma åldersklasser som de ur vilka hemvärnet rekryterades, och vid omsorgsfull uttagning borde man kunde få lämpliga personer ej blott för det allmänna civilförsvaret utan även för verkskyddets bevakningsuppgifter. Åtminstone inom Malmöhus län syntes företagsledarna alltmera ha insett nödvändigheten av att bevakningspersonalen vore av fullgod kvalitet. Länsstyrelsen har även påpekat att civilförsvarschefen, därest han icke tillika vore polischef, icke komme att ha stridande befogenheter. Det kunde enligt länsstyrelsens mening te sig egendomligt för en fiende att högste chefen för en uniformerad och stridande personalgrupp icke själv bure uniform eller kunde utöva sagda befogenheter. Någon större praktisk betydelse syntes förhållandet emellertid ej ha, då civilförsvarschefen knappast kunde tänkas komma att personligen utöva den omedelbara ledningen av denna tjänstegren.

I flera yttranden har mycket starkt betonats nödvändigheten av att den ifrågavarande ordnings- och bevakningspersonalen erhåller kännemärken som tydligt skilja den från civilförsvarspersonal utan militära stridsuppgifter. Det har i detta hänseende ej ansetts till fyllest med emblem eller andra tjänstetecken, utan fullständig uniformering har ansetts ofrånkomlig. I de yttranden som närmare behandlat uniformsfrågan ha olika förslag framkommit. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har i likhet med *landsfogden i samma län* ansett att övervägande skäl talade för en uniformering enligt polismodell. I den av *civilförsvarschefen i Stockholms civilförsvarsområde* åberopade promemorian, vilken jämväl åberopats av *överståthållarämbetet*, har emellertid, med hänsyn till att bevakningstjänstens personal redan erhållit tillgång till uniformer av armémodell, förordats att all personal inom ordnings- och bevakningstjänsten försåges med arméuniformer. Samma standpunkt har intagits av *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *polismästaren i Malmö*.

Vad angår den närmare utformningen av de föreslagna lagändringarna

har *hovrätten för Nedre Norrland* framhållit, att uttrycket »under särskilda förhållanden» vore obestämt och att i promemorian saknades förklaring till vad därmed avsåges. Enligt hovrättens mening kunde orden utgå. Bestämelsen att de militära uppgifterna skulle ha anknytning till uppgifter som eljest åläge tjänstegrenen syntes tillräcklig för att förebygga att personalen i fråga toges i anspråk för stridsverksamhet i större utsträckning än i promemorian avsåges och som vore nödvändig för att säkerställa civilförsvarets effektivitet.

Departementschefen.

Civilförsvaret har enligt 1 § civilförsvarlagen till uppgift att verka för rikets försvar samt att utöva annan i samband därmed stående verksamhet. För att organisationen skall kunna anpassas efter krigföringens utveckling har i civilförsvarlagen en närmare bestämning av dess uppgifter icke skett i annan mån än att det angivits att det skall vara fråga om verksamhet som icke åvilar krigsmakten. Verksamheten skall således ej ha militär karaktär. Stridshandlingar mot fientliga soldater skola principiellt ej ankomma på civilförsvaret. Det kan emellertid ifrågasättas, om det icke under vissa omständigheter är befogat att göra undantag från denna grundsats.

Inom civilförsvaret finns, som framgår av den lämnade redogörelsen, en särskild tjänstegren, benämnd ordnings- och bevakningstjänst, för ordningshållning bl. a. i allmänna skyddsrum (ordningstjänst) och för förhindrande av spioneri och sabotage mot krigsviktiga anläggningar (bevakningstjänst). För att de uppgifter som ankomma på denna tjänstegren skola kunna fullgöras med erforderlig effektivitet bör dess personal tydligen äga ingripa mot misstänkta och mot sådana som störa ordningen, vare sig dessa tillhöra den egna befolkningen eller fienden och oavsett om de uppträda i uniform eller ej. Givetvis kan det ej ifrågakomma att använda någon del av civilförsvarspersonalen för stridsåtgärder mot större fientliga styrkor; härför saknar den väsentligen såväl utbildning som beväpning, och det skulle, som framgår av det sagda, vara alltför främmande för dess egentliga uppgift. Däremot skulle den kunna tänkas göra en insats för oskadliggörande av enstaka fientliga soldater, t. ex. sådana som landsättas från luften för att förstöra någon krigsviktig anläggning. Ur ren effektivitetssynpunkt skulle det tydligen vara högst otillfredsställande om den bevakande civilförsvarspersonalens rätt att ingripa mot dylika sabotörer skulle vara beroende av om dessa äro uniformerade eller ej. Man har att räkna med att i dylika situationer svensk militär trupp ej finns inom räckhåll och att den civilförsvaret tillhörande ordnings- och bevakningspersonalen utgör den enda styrka som skulle kunna sättas in mot fienden. Emellertid är det otvivelaktigt så att personal, som ej tillhör krigsmakten, enligt folkrätten är förhindrad att med stridsåtgärder ingripa mot uniformerade fientliga soldater.

För att såvitt angår polispersonalen undanröja de svårigheter som följa av denna begränsning i rätten för icke militär personal att ingripa mot uniformerade fientliga soldater blev år 1943 polisens ställning i krig reglerad

genom särskild lagstiftning. Enligt lagen den 17 december 1943 om polisens ställning i krig är envar polisman skyldig att under krig deltaga i rikets försvar i den omfattning Konungen föreskriver, och polisman, som i enlighet med därom meddelade bestämmelser skall deltaga i rikets försvar, tillhör under krig krigsmakten.

I promemorian har föreslagits, att man skall giva den personal som tillhör civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst en ställning som överensstämmer med den som sålunda tillkommer polisen. Personalen skall under krig bibehålla sina civila uppgifter men skall därjämte kunna vid kritiska tillfällen tagas i anspråk för försvarsåtgärder av militär natur. Den skall därvid anses tillhöra krigsmakten.

För att jämställa polisen och den nu ifrågavarande civilförsvarspersonalen på denna punkt tala tydligen starka skäl. Sålunda komma de båda personalgrupperna att under civilförsvarsberedskap i stor utsträckning användas för likartade uppgifter och ofta tjänstgöra tillsammans. De böra då också ha samma möjligheter att ingripa i och för fullgörande av sina uppgifter.

Den i promemorian föreslagna lösningen har i huvudsak vunnit anslutning i remissyttrandena. Civilförsvarsstyrelsen har dock ifrågasatt, om icke syftet med den föreslagna lagstiftningen kunde uppnås utan att civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal hänfördes till krigsmakten. I detta sammanhang har styrelsen framfört tanken att civilförsvaret borde befrias från uppgifter som förutsätta beväpnade och stridande personalkategorier. Genom en sådan reform skulle civilförsvaret få karaktären av en rent humanitär organisation, och man skulle utesluta risken för att icke stridande civilförsvarspersonal av fienden behandlades såsom militär personal. Även överståthållarämbetet har fäst uppmärksamheten på den oegentlighet som ligger däri, att civilförsvarspersonal anses tillhöra krigsmakten. Det har vidare påtalats att de föreslagna bestämmelserna innebure att icke värnpliktiga personer med stöd av civilförsvarslagen skulle kunna åläggas stridsuppgifter.

Civilförsvarsorganisationen erhöll sin nuvarande utformning, enligt vilken en särskild tjänstegren finnes för ordningshållning och bevakning, genom statsmakternas beslut år 1948. Någon anledning torde icke föreligga att nu upptaga frågan om en ändring häri. Om man alltså har att utgå från de bestående organisatoriska förhållandena, torde det för ernående av ett sakligt tillfredsställande resultat icke vara möjligt att anvisa någon annan lösning av den nu föreliggande särskilda frågan än den i promemorian föreslagna. För avvärjande av angrepp från en fiende måste i det gemensamma och totala försvarets intresse användas den personal som finnes tillgänglig och som med hänsyn till beväpning m. m. kan användas för uppgiften. Man måste som nämnts räkna med att i vissa situationer personal tillhörande civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst kommer att vara den enda som är disponibel. Den bör då också kunna användas för uppgiften. Det ankommer emellertid på statsmakterna att tillse att denna personal erhåller den rättsliga ställning att den kan ingripa också mot fientliga uniformerade soldater utan att

behöva riskera att bli behandlad som franktirörer. Detta kan icke ske på annat sätt än genom en föreskrift att personalen i sådant läge, att ingripande kan ifrågakomma, d. v. s. i krig, tillhör krigsmakten och genom att den förses med uniform eller annat tillräckligt tydligt kännetecken. Givetvis åligger det dessutom personalen att vid fullgörande av militära uppgifter iakttaga krigets lagar och bruk.

Invändningen att den föreslagna lösningen innebär att icke värnpliktiga personer därigenom skulle kunna åläggas stridsuppgifter torde icke i och för sig kunna vara avgörande. Det må erinras att man redan, genom 1943 års lagstiftning, åstadkommit en motsvarande skyldighet för polispersonal oavsett dennas värnpliktsförhållanden.

Det har, bl. a. av civilförsvarsstyrelsen i dess framställning från år 1948, alternativt ifrågasatts att göra skillnad mellan olika grupper av personalen inom ordnings- och bevakningstjänsten. Den personal som närmast kan behöva användas för stridsuppgifter är den som tillhör bevakningstjänsten, vilken har till uppgift att förhindra spioneri och sabotage mot krigsviktiga anläggningar. Ordningshållningen är väl i allmänhet ej en sådan uppgift som nödvändigtvis behöver kombineras med militära stridsuppgifter. Då de båda uppgifterna inom tjänstegrenen emellertid ej kunna hållas strängt åtskilda, skulle det medföra påtagliga olägenheter att här begränsa sig till viss del av tjänstegrenens personal. I överensstämmelse med vad i promemorian föreslagits torde därför böra genomföras en enhetlig regel för all till civilförsvarets ordnings- och bevakningstjänst hörande personal.

I promemorian har föreslagits att det föreliggande spørsmålet lagtekniskt skulle lösas genom att såsom ett tredje stycke i 1 § civilförsvarslagen införa ett stadgande av innehåll att Konungen äger bestämma att personal tillhörande viss tjänstegren skall, då riket är i krig, vara skyldig att under särskilda förhållanden, i anslutning till tjänstegrenen åliggande uppgifter, utöva jämväl sådan verksamhet för rikets försvar som eljest åvilar krigsmakten. Det förutsättes att förordnande om tillämpning av det sagda å tjänstegrenen ordnings- och bevakningstjänst skall meddelas i civilförsvarkungörelsen. Den personal som ingår i dylik tjänstegren skall enligt förslaget tillhöra krigsmakten. Förslaget upptager även en komplettering av 27 kap. 14 § strafflagen, varigenom sagda personal under krig i straffrättsligt hänseende jämställs med krigsman. En lagstiftning av denna innebörd torde böra genomföras.

Övriga spørsmål torde kunna lösas i administrativ ordning. Detta gäller bl. a. frågan om uniformering. I flertalet yttranden har givits uttryck åt den uppfattningen att det ej är tillfyllest med emblem eller liknande kännetecken — vilket i och för sig skulle vara tillräckligt ur folkrättslig synpunkt — utan att en fullständig uniformering av armé- eller polismodell är påkallad. Det synes också mig som om en fullständig uniformering av den berörda personalen bör genomföras så snart utrustningsläget medger detta.

Det är självklart att, såsom jämväl understrukits i promemorian, vid ut-

tagande av personal bör uppmärksammas att den uppfyller de anspråk som måste ställas med avseende å kroppskonstitution m. m. Denna grundsats har redan kommit till uttryck i stadgandet om civilförsvarsplikt i 11 § civilförsvarslagen, i det civilförsvarsplikten innefattar skyldighet att fullgöra sådan tjänstgöring i civilförsvaret som kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva. I den mån närmare bestämmelser härom finnas erforderliga med hänsyn till ordnings- och bevakningspersonalens skyldighet att i viss utsträckning deltaga i stridshandling kunna de meddelas i administrativ ordning.

I samma ordning torde få meddelas bestämmelser om samordning vid särskilda tillfällen med militära förband. Jag vill nämna att inom inrikesdepartementet för närvarande pågår en översyn av de bestämmelser som reglera polisens ställning i krig. Det är avsikten att i samband härmed även upptaga frågan om närmare föreskrifter rörande uppgifterna för civilförsvarets ordnings- och bevakningspersonal beträffande fientlig trupp.

Jag vill således förorda att i civilförsvarslagen och strafflagen genomföras de ändringar som föreslagits i promemorian. Beträffande den närmare utformningen av lagtexten har jag blott vidtagit en av hovrätten för Nedre Norrland föreslagen jämkning. Såsom hovrätten i sitt yttrande påpekat torde bestämmelsen att de militära uppgifterna skola ha anknytning till uppgifter, som eljest åligga tjänstegrener, vara tillräcklig för att förebygga att personalen tages i anspråk för militära stridshandlingar i större utsträckning än som är nödvändig för att säkerställa den önskvärda effektiviteten hos ordnings- och bevakningstjänsten.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1951.

I enlighet med vad sålunda anförts ha upprättats förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536); samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.

¹ Bilagan, vilken här uteslutits, är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen utom såtillvida att i lagförslaget under 1) vidtagits viss jämkning av redaktionell natur.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 april 1951.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden EKBERG,
STRANDBERG,
LJUNGGREN,
regeringsrådet BJÖRKHOLM.

Enligt lagrådet den 3 april 1951 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 mars 1951, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt*

2) *lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av e. o. hovrättsassessorn P. G. Bergsten.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bengt Larson.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärendena, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1951.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NYGREN.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena, chefen för försvarsdepartementet och t. f. chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 4 april 1951 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 30 mars 1951 remitterade förslagen till

1) *lag om ändrad lydelse av 1 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)*; samt

2) *lag om ändrad lydelse av 27 kap. 14 § strafflagen.*

Med förmålan att förslagen av lagrådet lämnats utan erinran hemställer föredraganden att förslagen, det under 1) anmärkta efter viss redaktionell jämkning, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.